

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОХОРОНА ТВАРИННОГО СВІТУ

С.Ф. Денисов

*професор кафедри кримінального права
Інституту права імені Володимира Сташиса
Класичного приватного університету*

Р.С. Якушев

*доктор юридичних наук, професор
Інститут права імені Володимира Сташиса
Класичного приватного університету*

Постановка проблеми. Відповідно до положень Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека є найвищою соціальною цінністю [11, с. 5]. Саме охорона останніх і є одним із основних завдань закону про кримінальну відповідальність. Однак, серед усіх об'єктів кримінально-правової охорони слід виділити представників тваринного світу. Представники фауни на сьогодні є об'єктом правової охорони як на національному, так і на міжнародному рівнях. Протидія злочинам, що посягають на представників тваринного світу є одним із важливих завдань сучасної правової демократичної держави [3, с. 3].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання, пов'язані з охороною тваринного світу та використанням окремих його представників при вчиненні злочинів, у доктрині кримінального права розглядалися такими науковцями, як: Ю.М. Антонян, Т.С. Бакуніна, С.Б. Гавриш, І.М. Даньшин, В.Т. Дзюба, О.О. Дудоров, В.М. Кітаєва, В.А. Копилян, М.Й. Коржанський, В.М. Кудрявцев, В.В. Кузнецов, Л.С. Кучанська, А.В. Ландіна, В.А. Ломако, В.К. Матвійчук, В.О. Навроцький, С.П. Репецький, М.І. Хавронюк, С.С. Яценко та іншими. Серед усіх наукових праць, стосовно даної проблематики, окремої уваги заслуговують дисертаційні праці І.А. Головка та І.І. Лобова, а також монографія Д.О. Калмикова та А.О. Денилевського, в яких надається кримінально-правова характеристика жорстокого поводження з тваринами.

Мета статті. Основною метою статті є визначення юридичної природи кримінально-правової охорони тварин крізь призму виокремлення відповідних норм Кримінального кодексу України.

Основні результати дослідження. Одним із різновидів державного впливу є правова охорона правовідносин та об'єктів в різних галузях людської діяльності. Правова охорона передбачає захист певного об'єкту на законодавчому рівні шляхом впровадження відповідних норм, що забороняють будь-які

посягання на об'єкт чи стимулюють до його захисту. Одним із державних шляхів правової охорони є охорона представників тваринного світу. Так, у XX ст. необхідність захисту тварин від жорстокого поводження була визнана на міжнародному рівні. Європейська конвенція «Про захист домашніх тварин (кімнатних тварин)» № 125 від 13 листопада 1987 р. визнає, що людина має моральне зобов'язання поважати всіх живих істот, пам'ятаючи про те, що домашні тварини мають особливі стосунки з людиною [26]. Тваринний світ виступає суттєвою частиною біосфери нашої планети, яка відіграє важливу роль у житті людини [31, с. 310]. Центральними законодавчими актами в даній галузі є Закон України «Про охорону навколишнього середовища», ст. 5 якого визначає тваринний світ об'єктом правової охорони в нашій державі [28], а також Закон України «Про тваринний світ», Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження» та інші нормативно-правові акти. Головним завданням усіх цих законів є охорона представників фауни та збереження їх для наших нащадків.

Кримінально-правова охорона – це система кримінально-правових заходів та засобів, що утворюють чинне кримінальне законодавство, кримінально-правові санкції; запобіжні заходи, кримінально-правову політику та вдосконалення нормотворчої та правозастосовної діяльності в певній сфері [17, с. 44]. Кримінально-правова охорона насамперед передбачає притягнення особи, яка посягає на відповідний об'єкт, до кримінальної відповідальності, відповідно до Кримінального кодексу (далі – КК) України. До об'єктів кримінально-правової охорони входять соціальні цінності, права та законні інтереси людини і громадянина, інтереси держави, юридичних осіб [1, с. 10]. Серед соціальних цінностей, що відносять до об'єкту кримінально-правової охорони необхідно акцентувати увагу на моральному ставленні людини до тварин. Однак, серед правової охорони останніх, окрім кримінально-правової, варто вирізняти також такі її види: адміністративно-правова, цивільно-правова, екологічно-правова. Всі вони різняться за термінологічною основою об'єкту правової охорони. При проведенні аналізу нормативно-правових актів, що виступають джерелами даних галузей, можна дійти висновку, що тварини розглядаються законодавцем у різних аспектах. Як об'єкти правової охорони, як об'єкти цивільних прав (у тому числі права власності), як знаряддя, предмет чи засіб вчинення злочину (правопорушення), деякі з представників тварин виступають в якості джерел підвищеної небезпеки. Ряд вчених розглядали тварин як предмет жорстокого поводження людей, в процесі якого прослідковується зв'язок з появою у таких осіб агресії та схильності до вчинення злочинів, пов'язаних з насильством (вбивство, нанесення тілесних ушкоджень тощо) [8, с. 42]. Існує точка зору про те, що тварини виступають предметом, за допомогою якого задовольняється індивідуальна потреба, що проявляється в корисливому мотиві [6, с. 70]. Тому при розгляді питання кримінально-правової охорони тварин доцільно розмежовувати різні погляди на визначення тварин у правовій доктрині.

Відповідальність за посягання на тварин існувала у законодавчих пам'ятках історії. Серед них такі, як «Руська Правда» (ст. ст. 28, 31, 36 Короткої редакції тощо), Литовські Статути, Універсал гетьмана Брюховецького 1669 р.,

Кримінальне Уложення 1903 р. та інші [12, с. 3]. Проте подальші вітчизняні закони про кримінальну відповідальність, включаючи КК УРСР 1922, 1927 рр., спеціальних норм, які б встановлювали відповідальність за жорстоке поводження з тваринами не містили. Криміналізація зазначеного діяння відбулася лише з доповненням до КК УРСР 1960 р. у 1988 р. на підставі Указу Президії Верховної Ради УРСР [3, с. 10]. На сучасному етапі розвитку суспільства кримінальна відповідальність за жорстоке поводження з тваринами існує в багатьох країнах світу, в тому числі й в Україні. Проте, цікавим є той факт, що потерпілий у складі злочину, передбаченого ст. 299 КК України, є відсутнім [30, с. 13].

Охорона тварин кримінальним законом, як зазначається в юридичній літературі, зумовлена досвідом іноземних держав у відсутності ефективного вирішення проблеми, пов'язаної з жорстоким поводженням з тваринами, не інакше як розширенням кримінально-правових засобів впливу [16, с. 4]. Зокрема, жорстоке поводження з тваринами визнається злочином законодавством Австрії, Алжиру, Афганістану, Вануату, Гаїті, Грузії, Індонезії, Іспанії, Італії, Казахстану, Канади, Киргизстану, Коста-Ріки, Латвії, Литви, Македонії, Нігерії, Російської Федерації, Сан-Маріно, Словачії, Словенії, Судану, Таїланду, Фінляндії, Франції, Хорватії [36, с. 373].

Законодавець закріпив у чинному КК України, а саме в ст. 299, такий об'єкт кримінально-правової охорони як тварини. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження» тварини – це біологічні об'єкти, що відносяться до фауни: сільськогосподарські, домашні, дикі, у тому числі домашня і дика птиця, хутрові, лабораторні, зоопаркові, циркові [27]. Але як норми Модельного закону «Про тваринний світ» СНД» [22], так і норми Закону України «Про тваринний світ» визначають, що об'єктами тваринного світу є виключно дикі тварини та продукти їх діяльності [29]. Отже, аналіз двох зазначених законів показує, що поняття тварини та об'єкти тваринного світу не є тотожними, адже до об'єктів тваринного світу законодавець не відносить домашніх тварин. В юридичній літературі, як правило вони виходять за межі поняття об'єктів тваринного світу та розглядаються як товарно-матеріальні цінності, об'єкти права власності та інших прав [2, с. 41]. Відповідно до цього можуть виникати певні питання щодо предмету злочину, передбаченого ст. 299 КК України, тому, на нашу думку, питання про відповідність даних понять підлягає врегулюванню. Проте, як зазначає І. А. Головка, диспозицію ст. 299 КК України слід викласти без конкретизації будь-яких ознак тварин [3, с. 13]. Однак, у випадку видалення з тексту диспозиції ст. 299 КК України ознаки, що конкретизує предмет даного злочину, може детермінувати значне поширення кримінально-правового впливу за жорстоке поводження з тваринами. Адже при цьому, до кримінальної відповідальності можна притягувати осіб, які виконали об'єктивну сторону даного злочину по відношенню до будь-якої тварини, в тому числі комах. КК України визначає безпосереднім об'єктом злочину, відповідальність за вчинення якого передбачена ст. 299, моральні засади суспільства в сфері гуманного ставлення людей до тварин, які відносяться до хребетних [13, с. 105]. Під хребетними тваринами слід розуміти здатних руха-

тися і відчувати живих організмів, які мають спинний хребет, утворений ланцюгом кісток або хрящів, що йде вздовж спини і містить у собі спинний мозок (риби, птахи, сухопутні істоти) [20, с. 877]. Виняток становлять гризуни сільськогосподарських та лісових угідь [33, с. 374]. Саме застосування законодавцем конкретизації щодо підтипу хордових тварин дає змогу притягувати до кримінальної відповідальності осіб, які жорстоко поводяться з останніми.

Уточнення законодавцем предмету правопорушення також прослідковується і в ст. 154 Кодексу про адміністративні правопорушення (далі – КпАП) України, в якій зазначається про порушення правил утримання саме собак та котів. Однак, ст. 89 КпАП України, назва якої, до речі, збігається з назвою ст. 299 КК України – «Жорстоке поводження з тваринами», що є своєрідним недоліком, який виникає через недотримання вимоги співвідносності назв [35, с. 69], предметом правопорушення встановлює об'єкти тваринного світу. Цей висновок можна зробити при визначенні об'єкту даного правопорушення, яким виступають суспільні відносини в сфері охорони тваринного світу, адже дана норма знаходиться в главі 7 КпАП України, який як раз і направлений, зокрема, на охорону об'єктів навколишнього природного середовища [10, с. 229].

Оціночна природа понять «жорстоке поводження» та «жорстокість» прослідковується не лише в контексті ст. 299 КК України, а й при аналізі предмету злочину, передбаченого ст. 300 КК України, зокрема [32, с. 14]. Об'єктивна сторона жорстокого поводження з тваринами прослідковується при вчиненні особою знущання із застосуванням жорстоких методів, знущання з хуліганських мотивів та нацькування тварин одна на одну [18, с. 458]. Однак, дещо інше бачення законодавця на жорстоке поводження з тваринами в ст. 89 КпАП, в якій тлумачення даного діяння не передбачено, проте, повторюється як в назві статті, так і в самій диспозиції, поряд з мордуванням, а також вчиненням інших дій, що призвели до мучення тварини, її каліцтва чи загибелі. Отже, чіткого тлумачення поняття жорстокого поводження чинне законодавство не містить. Як зазначається в юридичній літературі ознаками жорстокого поводження виступають заподіяння страждань, заподіяння мук, знущання, мордування, глумління [15, с. 68]. Однією з точок зору є така, що визначає саме задоволення (отримання чуттєвої насолоди) в якості фундаменту як зазначених актів поведінки особи, так й інших, правомірних видів її діяльності [7, с. 19].

За умов поширення правового нігілізму та становлення тенденції усталення низького рівня правосвідомості та загальної культури населення, досить поширеними є факти жорстокого поводження з тваринами. За даними, які наводить І.А. Головка, в Україні у 2001 р. було порушено 5 кримінальних справ за ст. 299 КК України, у 2002 р. – 31, у 2003 р. – 41 у 2004 р. – 25, у 2005 р. – 35, у 2006 р. – 24, у 2007 р. – 28, у 2008 р. – 57, у 2009 р. – 54 [3, с. 3]. Як зазначає Міністерство внутрішніх справ за 2011 р., по всій Україні складено понад 5,5 тис. адміністративних протоколів за ст. 154 «Порушення правил тримання собак і котів» КпАП. Щодо знущання над тваринами, у 2011 р. органами внутрішніх справ було порушено 26 кримінальних справ за ознаками складу злочину, передбаченого ст. 299 (жорстоке поводження з тваринами) КК України,

18 з них – направлено до суду. Зустрічаються й ті факти, що говорять про використання тварин в якості знаряддя вчинення злочину, зокрема літом 2011 р. у місті Луганськ стосовно власника пітбультер'ера, що заподіяв двом неповнолітнім тілесні ушкодження, порушено кримінальну справу за ч. 1 ст. 128 (необережне тяжке або середньої тяжкості тілесне ушкодження) КК України [34]. Нещодавно, з наближенням чемпіонату з футболу Євро-2012 діяння, передбачене ст. 299 КК України, по відношенню до безпритульних тварин, набрало в деякій мірі офіціозу. Знищення безпритульних тварин стало «звичайною справою» для українських працівників ЖЕО [14, с. 15].

Однак, не слід забувати про те, що в контексті ст. 299 КК України тварини не виступають основним безпосереднім об'єктом злочину, а тому вказувати на те, що відповідна норма вичерпує собою межі кримінально-правової охорони тварин не можна. Тварин, як об'єкт кримінально-правової охорони, слід розглядати в сукупності з усіма важелями кримінально-правового впливу. Під останніми слід розуміти саме ті норми закону про кримінальну відповідальність, які направлені на охорону тварин та суспільних відносин, що пов'язані з їх утриманням, поведженням з ними, володінням, користуванням та розпорядженням, добуванням. До таких норм, зокрема, слід відносити: ст. 113 – диверсія (в контексті розповсюдження епізоотій); ст. ст. 185, 186, 187 – крадіжка, грабїж, розбій (в якості використання тварин як об'єктів права власності); ст. ст. 248, 249, 250, 251 – незаконне полювання, незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом, проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів, порушення ветеринарних правил (предметом злочинів можуть виступати як об'єкти тваринного світу, так і тварини, що відносяться до домашніх, лабораторних тощо); ст. 299 – жорстоке поведження з тваринами (предметом даного злочину виступають будь-які хребетні тварини); ст. 441 – екоцид (в контексті знищення тваринного світу). В юридичній літературі також існує точка зору щодо ст. 194 КК України в контексті розгляду тварини в якості речі (майна), при умові, що таке капіталовкладення буде підпадати під предмет даного злочину, з урахуванням купівлі тварини, а також витрат на утримання та догляд [4].

З вищенаведеного можна зробити висновок, що не всі види тварин виступають об'єктом кримінально-правової охорони в окремих випадках. Це залежить від конкретного складу злочину, передбаченого нормою КК України.

В законопроекті «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо введення інституту кримінальних проступків» № 10146 від 03 березня 2012 р. пропонується взагалі декриміналізувати ст. 299 з чинного КК України, та відповідно віднести даний злочин до ряду кримінальних проступків, при цьому не змінюючи ні диспозицію, ні санкцію, що містяться в зазначеній нормі [24].

Слід, звернути увагу також на використання тварин в якості знаряддя вчинення злочину та поширення фактів порушення правил утримання тварин, внаслідок чого спричинюються шкода життю та здоров'ю людей. Об'єктом злочинів, які вчиняються за допомогою тварин, можуть бути як життя та здоров'я, так і відносини власності, громадський порядок, суспільна гідність тощо [9, с. 47]. В юридичній літературі наводяться чимало фактів спричинен-

ня шкоди життю та здоров'ю людини домашніми тваринами, які є джерелом підвищеної небезпеки (собаками службових та бійцівських порід), небезпечні властивості яких зумовлені штучним відбором [5]. Також, наприклад для вчинення вбивства можливим є застосування плазунів, птахів, риб, комах при спеціальній дресировці [19, с. 117]. Однак, у слідчій практиці доволі рідкі випадки притягнення власників собак за спричинення смерті з необережності або тяжких чи середньої тяжкості тілесних ушкоджень, в результаті нападу їх тварин [9, с. 47]. Тварини, як джерела спричинення шкоди життю та здоров'ю людині, можуть використовуватися злочинцем як умисно, так і з необережності. Однак, законопроект, запропонований В. Левцуном «Про внесення змін і доповнень до деяких законодавчих актів України щодо регулювання окремих питань та відповідальності при утриманні собак та інших домашніх тварин» (реєстр. № 6132 від 02.03.2010 р.) [25] пропонує криміналізувати виключно вчинення даного діяння з необережності. Умисна форма вини особи прослідковується в інших складах злочинів, передбачених КК України, де тварини є знаряддям вчинення злочину. Дану точку зору також можна знайти в роз'ясненні, наведеному у п. 23 постанови Пленуму Верховного Суду РФ від 27 грудня 2002 р. № 29 «Про судову практику у справах про крадіжку, грабіж і розбій»: особам, які вчинили напад з метою розкрадання чужого майна з використанням собак та інших тварин, які становлять небезпеку для життя або здоров'я людини, або з погрозою застосування такого насильства, з урахуванням обставин справи, має інкримінуватися така кваліфікуюча ознака розбою, як використання зброї або предметів, що використовуються як зброя [23]. Як зазначається в правовій доктрині засоби та знаряддя вчинення злочину мають велике значення для характеристики об'єктивної сторони злочину, що в свою чергу впливає на розгляд кримінальної справи та постановлення вироку [21, с. 24]. Використання тварин в якості засобів та знарядь вчинення злочинів не тільки сприяє вчиненню низки злочинів, а й порушує порядок поведінки з ними.

Висновки. Серед правової охорони тварин, окрім кримінально-правової, слід виокремлювати також адміністративно-правову, цивільно-правову, екологічно-правову. Всі вони відрізняються за термінологічною основою об'єкту правової охорони. Тварини можуть розглядатися: як об'єкти правової охорони, як об'єкти цивільних прав (в тому числі права власності), як знаряддя, предмет чи засіб вчинення злочину (правопорушення), деякі з представників тварин виступають в якості джерел підвищеної небезпеки. Тому при розгляді питання кримінально-правової охорони тварин необхідно розмежовувати різні погляди на визначення тварин в правовій доктрині.

У контексті ст. 299 КК України тварини не виступають основним безпосереднім об'єктом злочину, а тому вказувати на те, що відповідна норма вичерпує собою межі кримінально-правової охорони тварин не можна. Кримінально-правова охорона тварин чи окремих їх представників спостерігається в диспозиціях різних статей КК України, що розташовані в різних його розділах. До них відносяться, зокрема: ст. ст. 113, 185, 186, 187, 248, 249, 250, 251, 299, 441.

Кримінально-правова охорона тварин є одним із центральних важелів правового регулювання на шляху побудови сучасної демократичної правової держави. Питання термінологічного характеру в даному контексті повинні врегульовуватися якщо не на законодавчому, то хоча б на рекомендаційному рівні в доктрині і практиці застосування норм кримінального права.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Андрушко П.П.* Об'єкт кримінально-правової охорони, об'єкт злочину, об'єкт злочинного посягання та об'єкт злочинного впливу: основний зміст понять та їх співвідношення / П.П. Андрушко // Адвокат. – 2011. – № 12(135). – С. 3-10.

2. *Веденин Н.Н.* Животный мир: проблемы охраны и использования / Н.Н. Веденин // Журнал российского права. – 2002. – № 12. – С. 40-47.

3. *Головка І.А.* Кримінальна відповідальність за жорстоке поводження з тваринами: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / І. А. Головка; Київський нац. ун-т внутр. справ. – К., 2010. – 23 с.

4. *Головченко В.* Закон і культура собаківництва / В. Головченко, А. Потьомкін // Юридичний вісник України. – 2005. – № 1 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://licasoft.com.ua/component/lica/?href=0&view=text&base=1&id=273267&menu=393995>.

5. *Дудоров О.О.* Порушення правил утримання тварин: кримінально-правовий аспект проблеми / Дудоров О.О., Письменський Є. О., Данилевський А.О. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.yurincom.com/ua/legal_bulletin_of_Ukraine/publications/?aid=5906&rid=147.

6. *Зелинский А.Ф.* Корысть: опыт криминологического и психологического анализа / А. Ф. Зелинский // Государство и право. – 1993. – № 3. – С. 67-72.

7. *Иванов Н.* Мотив преступления – удовольствие? / Н. Иванов // Советская юстиция. – 1993. – № 3. – С. 19-20.

8. *Китаева В.Н.* Взаимосвязь жестокого обращения с животными с преступным поведением / В. Н. Китаева // Законность. – 2007. – № 12. – С. 42-45.

9. *Китаева В.Н.* Животные как орудия преступления / В.Н. Китаева // Законность. – 2004. – № 11. – С. 47-49.

10. Кодекс України об административних правонарушеннях: Научно-практичний коментарій. Издание шестое, доп. и перераб. / А.С. Васильев, Е.В. Додин, О.П. Подцерковный и др. Под общ. ред. А.С. Васильева, А.И. Миколенко. – Х.: ООО «Одиссей», 2008. – 1024 с.

11. Конституція України від 28 червня 1996 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр/print1331480024564253>.

12. *Копилян В.А.* Кримінальна караність за жорстоке поводження з тваринами / В.А. Копилян // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2009. – № 3 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvlduvs/2009_3/09kvarpz.pdf.

13. *Кузнецов В.В.* Злочини проти громадського порядку та моральності: Практ. посіб. / В.В. Кузнецов. – К.: Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2007. – 160 с.

14. *Кулеха І.* Собаче життя / І. Кулеха // Юридичний вісник України. – 2012. – № 6 (867). – С. 15.

15. *Кучер В.І.* Кримінально-правові проблеми вчинення злочинів способом особливо жорстокого поводження: Монографія / В.І. Кучер. – К. : «Азимут-Україна», 2004. – 120 с.

16. *Лобов И.И.* Уголовная ответственность за жестокое обращение с животными: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / И.И. Лобов; Юрид. ин-т МВД России. – М., 2010. – 25 с.

17. *Матвійчук В.К.* Кримінально-правова охорона навколишнього природного середовища (кримінально-правове та кримінологічне дослідження): Монографія / В.К. Матвійчук. – К. : Азимут-Україна, 2005. – 464 с.

18. *Мельник М.І.* Кримінальне право України. Особлива частина: Підручник / Ю.В. Александров, О.О. Дудоров, В.А. Клименко, М.І. Мельник та ін. – 3-тє вид., переробл. та допов. – К. : Атіка, 2009. – 744 с.

19. *Милюков С.Ф.* Российское уголовное законодательство: опыт критического анализа: Монография / С.Ф. Милюков. – СПб. : Общество «Знание» Санкт-Петербурга и Ленобласти, 2000. – 279 с.

20. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – 9-тє вид., переробл. та допов. – К. : Юридична думка, 2012. – 1316 с.

21. *Наумов А.* Средства и орудия совершения преступлений / А. Наумов // Советская юстиция. – 1986. – № 14. – С. 24-27.

22. О животном мире: Модельный закон от 8 июня 1997 года // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/997_a35/print1331480024564253.

23. О судебной практике по делам о краже, грабеже и разбое (с изменениями и дополнениями, внесенными постановлениями Пленума от 6 февраля 2007 г. № 7 и от 23 декабря 2010 г. № 31): Постановление Пленума Верховного Суда Российской Федерации от 27 декабря 2002 года № 29 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.supcourt.ru/second.php>.

24. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо введення інституту кримінальних проступків: проект Закону № 10146 від 03 березня 2012 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc34?id=&pf3511=42733&pf35401=215920.

25. Про внесення змін і доповнень до деяких законодавчих актів України щодо регулювання окремих питань та відповідальності при утриманні собак та інших домашніх тварин: проект Закону № 6132 від 02.03.2010 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=37168.

26. Про захист домашніх тварин: Європейська конвенція від 13 листопада 1987 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_a15.

27. Про захист тварин від жорстокого поводження: Закон України від 21 лютого 2006 року № 3447-IV // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/про%20захист%20тварин%20від%20жорстокого%20поводження>.

28. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 року № 1264-XII // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1264-12/print1331480024564253>.

29. Про тваринний світ: Закон України від 13 грудня 2001 року № 2894-III // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2894-14/print1329301630295910>.

30. *Репецький С.П.* Суспільна моральність як об'єкт кримінально-правової охорони: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / С.П. Репецький; Нац. академія внутр. справ. – К., 2010. – 22 с.

31. *Рябець К.А.* Екологічне право України: Навчальний посібник / Рябець К.А. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 438 с.

32. *Сердюк П.П.* Кримінологічні та кримінально-правові проблеми ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / П.П. Сердюк; Одеська нац. юр. академія. – Одеса, 2005. – 21 с.

33. *Сташис В.В.* Кримінальне право України: Особлива частина : підручник / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін.; за ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010. – 608 с.

34. Тварини – наші друзі чи вороги? Законодавче врегулювання. УЗГ МВС України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/722566>.

35. *Тростюк З.А.* Понятійний апарат Особливої частини Кримінального кодексу України: Монографія / З.А. Тростюк. – К. : Атіка, 2003. – 144 с.

36. *Щерба С. П.* Сравнительное уголовное право. Особенная часть: Монография / С.П. Щерба. – М. : Изд-во «Юрлитинформ», 2010. – 544 с.

Денисов С.Ф., Якушев Р.С. Кримінально-правова охорона тваринного світу

Статтю присвячено питанням визначення місця тварин у контексті кримінальної відповідальності за злочини, що посягають на групу суспільних відносин, які забезпечують їх співіснування з людиною. На основі диференційованих поглядів на даний об'єкт правовідносин, досліджуються норми закону про кримінальну відповідальність, які покладені в основу охорони тварин.

Ключові слова: тварини, кримінально-правова охорона, тваринний світ, представники тваринного світу, правила утримання тварин.

Денисов С.Ф., Якушев Р.С. Уголовно-правовая охрана животного мира

В статье рассматриваются вопросы определения места животных в контексте уголовной ответственности за преступления, которые посягают на группу общественных отношений, обеспечивающих их сосуществование с человеком. На основании дифференцированных взглядов на данный объект правоотношений, исследуются нормы закона об уголовной ответственности, которые положены в основу охраны животных.

Ключевые слова: животные, уголовно-правовая охрана, животный мир, представители животного мира, правила содержания животных.

Denisov S.F., Yakushev R.S. Criminal protection of wildlife

The article deals with the questions of location animals in the context of criminal responsibility for crimes, which directed upon the group of social relations which provide their coexistence with human. On the basis of differential looks to this object of legal relationships, the norms of law are probed on criminal responsibility, which are fixed in basis of guard of animals.

Key words: animals, criminal-law guard, animal kingdom, representatives of animal kingdom, governed maintenance of animals.

Стаття надійшла до редакції 28.11.2013.